ADRIAN CHIRCU

DIN ISTORICUL GENITIV-DATIVULUI SINGULAR AL SUBSTANTIVULUI *NEA*. CONTRIBUŢII ETIMOLOGICE ŞI MORFOLOGICE

1. PRELIMINARII

În cei din urmă ani, în lingvistica românească, dar nu numai, se poate observa o repoziţionare a lingviştilor înspre cercetarea diacronică, după ce, la finele secolului al XX-lea şi la începutul celui de-al XXI-lea, aceştia au prioritizat abordările sincronice (inclusiv diatopice).

Schimbarea de perspectivă sesizată, firească întrucâtva, dar şi ciclică, a determinat nu numai îndreptarea atenţiei specialiştilor către noi surse, ci şi adaptarea la orientările interpretative recente, de un real folos pentru explicarea unor fapte de limbă mai puţin clare.

Cu acest studiu, ne înscriem şi noi în această direcţie investigativă, propunându-ne să discutăm pe marginea formei de GD sg. a substantivului românesc *nea*, moştenit din latină. Interesul pentru această formă nominală particulară se justifică prin faptul că atât autorii principalelor dicţionare româneşti ori romanice (fie acestea explicative ori etimologice), cât şi gramaticienii (diacronişti sau sincronişti) nu au avut-o în vedere decât tangenţial.

2. PERSPECTIVA ETIMOLOGICĂ

Din punct de vedere etimologic, substantivul *nea* (var. *neauă*) nu ridică probleme. Avem a face în mod cert cu un cuvânt ce face parte din vechiul fond lexical latinesc (Puşcariu 1976, p. 214–215), fiind prezent în toate cele patru dialecte româneşti (dacorom. *nea*/*neauă*, arom. *nệață*, *neuri*; meglenorom. *nẹ́ą̂ă*/*nệą̂ă*; istrom. *nę*, *nęvur*/*nệa*/*neą̂â*, *nevure*) şi atestat în celelalte limbi romanice (lat. REW 5936, PEW 1160, Delorme 2011–2020 în DÉRom *s.v.*).

Înainte însă de a intra în miezul problemei, considerăm că este necesar să facem câteva menţiuni privitoare la repartiţia dialectală a acestui cuvânt şi a sinonimelor sale la nord de Dunăre, cu scopul de a ilustra unitatea de limbă a românilor de la nord şi, de ce nu, de la sud de Dunăre. Sextil Puşcariu consideră că, pentru acest aspect, instructivă

> „e harta nr. 18, pe care e însemnată repartiţia cuvintelor *nea, zăpadă* şi *omăt*[1]. Transilvania de miazăzi are *zăpadă*, ca Muntenia; Transilvania de miazănoapte

[1] Înlocuirea lui *nea* cu *zăpadă* sau *omăt* trebuie pusă pe seama anemiei sonice şi a sterilităţii, a neputinţei „de a produce o familie numeroasă de derivate, din care să se poată extrage o tulpină, ca purtătoare a ideii, prin care cuvântul să se fixeze în memorie” (Puşcariu 1976, p. 196).

DACOROMANIA, serie nouă, XXIX, 2024, nr. 1, Cluj-Napoca, p. 26–35
DOI 10.33993/dr.2024.1.26.35

> *omăt*, ca Moldova (cu Bucovina şi Basarabia); Transilvania de Apus are *nea*, ca Banatul şi Crişana[2]; [de unde rezultă] că munţii n-au împiedicat pe români să comunice unii cu alţii, deşi pe crestele lor înalte trecea graniţa care despărţea în curs de veacuri pe transilvăneni de munteni, moldoveni, bănăţeni şi ungureni" (Puşcariu 1976, p. 214)[3].

Autorii dicţionarelor etimologice sau cele generale consultate au propus mai multe etimoane latineşti: fie lat. NIX, NIVIS (TDRG *s.v.*, Cihac *s.v.*, DLR *s.v.*, MDA *s.v.*,), fie lat. NIX, NIVEM (CDDE 1211, PEW 1160, REW 5936), fie lat. NIVEM (CADE *s.v.*, DER 5647, DEXI *s.v.*).

O menţiune specială trebuie făcută pentru SDLR *s.v.*, unde, la intrarea *nea, neauă*, sunt sugerate mai multe etimoane, respectiv lat. NIX şi lat. pop. NIVIS, gen. NIVIS, însoţite de informaţii privitoare la alte limbi romanice (it. port. *neve*, prov. cat. *neu*, vfr. *neif*, *noif*, fr. *neige* d. *neiger*, sp. *nieve*).

De asemenea, în CDDE 1211, se fac referiri atât la celelalte dialecte româneşti: istrorom. *nę*, meglenorom. *nęu̯ă*, arom. *neao*, cât şi la alţi descendenţi romanici – vegl. *naj*, retrom. *naiv*, it. *neve*, sard. log. *nie*, vfr. *neif*, lion. sav. *ne*, elv. *naj*, prov. cat. *neu*, sp. *nieve*, port. *neve* – ori la alte derivate româneşti, latineşti sau romanice: † *a se neaoşa* < * adj. *ne*(*u*)*os* < lat. **nivosus* > it. *nevoso*, sard. log. *niosu*, cat. *nevos*, sp. port. *nevoso*; *a se înneua* 'se couvrir de neige'; comp. *nivatus*; sard. log. *niare*, prov. cat. *nevar*.

În latină, NIX, NIVIS cunoştea un sens propriu 'zăpadă' (*nives duratae gelu* 'zăpezile întărite de ger' HOR., *nives solutae* 'zăpezi topite' OV.) şi un sens figurat 'culoare albă' (*capitis nives* 'părul alb', ~ *eboris* 'albul fildeşului' APUL.) (DL-R *s.v.*)[4]. De asemenea, în unele cazuri, avea şi semnificaţia 'ţări reci, Nordul' (DILF *s.v.*).

În perspectivă romanică, sunt de reţinut şi alte forme primare ce figurează în REW 5936, respectiv vegl. *nai*, it. *neve*, log. *nie*, engad. *naif*, friul. *nef*, vfr. *noif*, elv. *nai*, prov. cat. *néu*, port. *neve*, sen. pistoj. *nieve*, ampezz. *ñeve*, gasc. *ñeu*, sp. *nieve*[5].

---

[2] Sextil Puşcariu susţine că „elementele latine se păstrează mai des în regiunile vestice ale teritoriului dacoromân, unde romanitatea fusese mai intensă" (1976, p. 346).

[3] Informaţii complementare privitoare la răspândirea cuvântului *nea* şi a sinonimelor sale în teritoriile româneşti se mai găsesc la Puşcariu (1936, p. 15–16; vezi şi h. 3) şi la Petrovici (1943, p. 273–275).

[4] În DELL *s.v.*, nu sunt oferite detalii de ordin etimologic, ci doar câteva date sumare („*nix, niuis* (ĭ) f: neige. – Ancien, usuel. Panroman. M. L. 5934").

[5] A se vedea şi cele două tipuri etimologice propuse de către Delorme 2011–2020 în DÉRom (*s.v.*) pentru limbile romanice: cel original */ˈ**nɪβ-e**/ (sard. *níve*, dacorom. occid. *nea*/*neauă*, istrorom. *nę*, meglenorom. *nę́u̯ă*, *nęu̯ă*, arom. *neauă*, dalm. *nai*, istriot. *nìo*, it. *neve*, friul *nêf*, romanch. *naiv*/*neiv*, oïl. occid. *noif*, frprov. *nei*) şi cel cu atracţie paronimică */ˈ**nɛβ-e**/ (dalm. *niav*, it. dial. *nieve*, occit. *neu*, gasc. *neu*, cat. *neu*, sp. *nieve*, ast. *nieve*, gal. *neve*, port. *neve*), ultimul întâlnit mai ales în Romania occidentală: „Les deux types se chevauchent dans la majeure partie de l'Italie (itsept. itcentr. itmérid.) et en dalmate. Ce que l'on sait de la phylogenèse romane incite à postuler l'antériorité du type I. sur le type II. (absent du sarde et du roumain), qui n'aura pas été innové avant

Acestora li se adaugă alte informaţii „recuperate” din unele lucrări lexicografice de referinţă ale limbilor romanice, necesare cercetării noastre: DELP *s.v.*: *neve* do lat. NĬVE- ‘neve; fig. brancura’ (séc. XIII); *nevar* (séc. XIV), *nevada* e *nevasca* (séc. XIX), *neveira* (1813), *neviscar* (séc. XIX) ‖ *niveo* do lat. NĬVĔU- ‘de neve, nivoso, branco como a neve’; […] *nivoso* do lat. NIVŌSU- ‘abundante em neve, cheio de neve que traz neve…’; LTF *s.v.*: *nèu, néu* (g.), *niéu* (toul.) *nièu* (for.), *nèvo, nèbo* (perig.), *nèvio* (lim.), *nèi, nèio* (d.), *nèjo* (bord.) < NIX, NIVIS etc.; FEW: vfr. *neif* ‘neige’, *nef, neus*, fr.med. *noief, noif* […]; vprov. *nevenc* adj. ‘couvert de neige’, *nevesc* (Nice) ‘verglas’, Lescun *neßeskeyá* ‘neiger peu et par moments’, Bearn. *nebiscosus* ‘neigeux’ […] bearn. *nebalhe* ‘neige qui tombe en petite quantité’ […]; Mirepoix nébas ‘épaisse couche de neige’ […] Campan *nebę* ‘endroit rempli de neige’; […] Arrens *nébèra* ‘névé’ < lat. NIX (NIVIS, NIVEM); DEIG: *néve* < lat. NĬVE(M) ; der. *nevare, nevicare* etc.; it. *nevicare* (var. nevicare) < lat. *NĬVĬCĀRE fréq. di NIVĔRE; DHLF: *neiger* v. est issu (1165) d’un latin tardif *NIVICARE, forme fréquentative du bas latin NIVERE, attesté au IVe s. à la forme impersonnelle NIVIT ‘il neige’, puis au VIe s. à la forme impersonnelle et au sens figuré ‘devenir blanche comme neige’. Ce verbe est dérivé de NIX, NIVIS ‘neige’, qui contient une racine indoeuropéenne *NIGWH- ou *SNIGWH- ‘neige’ (on retrouve la forme en *sn-*, dans l’anglais *snow*). La création de *NIVICARE à côté du verbe classique NINGUERE, forme a infixe nasal, est due au fait que le rapport entre ce dernier et le nom NIX, NIVIS n’était déjà plus perçu en latin. NIVERE est continué par le type *nevre* dans le domaine franco-provençal et sa variante *NIVARE par *never* dans quelques dialectes du domaine gallo-roman et dans le provençal *nevar*, ainsi que dans le catalan, l’espagnol, le portugais *nevar*.

2. PERSPECTIVA MORFOLOGICĂ

Aceste prime repere etimologice au avut rolul de a ne ajuta să înţelegem mai bine care ar putea fi forma de GD sg. a acestui substantiv moştenit din latină.

După cum se ştie, o regulă importantă a gramaticii româneşti (GALR I 2008, p. 84) sugerează că avem de-a face, în general, în exprimarea sincretică a cazurilor (prin forme omonime), cu anumite constante. Dacă, la numele masculine şi la cele neutre (*băiat, drum*), avem *omonimii nespecifice* (N = Ac = G = D), la cele feminine situaţia se prezintă diferit.

Avem, pe de o parte, aşa-numitele *omonimii specifice* ale formelor flexionare de număr şi de caz, respectiv (N = Ac) sg. (substantive precum *haină*, *vulpe*,

---

le 4e siècle (séparation du protoroman de Dacie à la fin du 3e siècle…), sous l’effet d’une fluctuation du phonème vocalique accentué imputable à l’attraction paronymique de ***/ˈnɛβʊl-a/** s.f. « brouillard » […], mais n’aura complètement évincé le type I. que dans le sud de la Gaule et dans la péninsule Ibérique. Le corrélat du latin écrit du type I., *nix, -vis* s.f. « id. », est connu durant toute l’Antiquité (dp. Plaute [**ca* 254 – † 184], OLD). Quant au type II., le latin écrit de l’Antiquité n’en connaît pas de corrélat” (Delorme 2011–2020 în DÉRom *s.v.*).

cană etc.) şi (G = D) sg. = (N = Ac = G = D) pl., iar, pe de altă parte, cele *nespecifice* (N = Ac = G = D) sg. = (N = Ac = G = D) pl. (substantive ca *educatoare* ori *miercuri* etc.).

Ţinând cont de aceste particularităţi ale sistemului gramatical al limbii române, ne îndreptăm atenţia înspre substantivul *nea* care este destul de greu de încadrat în cele două tipuri de omonime anterior precizate. Dată fiind cea de-a doua omonimie specifică, ar trebui să avem ca punct de plecare în aflarea formei de GD sg., forma de plural a substantivului *nea* pe care autorii principalelor noastre lucrări lexicografice evită de cele mai multe ori să o dea/să o menţioneze sau se limitează la precizări neconcludente.

Astfel, în DLR *s.v.* este menţionată forma de plural *nei* (considerată „neobişnuită”[6]; „Blagosloviţi brumele şi *neile*.” PS.1573-8: 260^{v}), care este doar amintită în DEXI *s.v.*, iar, în SDRL *s.v.*, se precizează că forma de plural este *nele* (analogică după modelul *mărgea, mărgele*).

Formei de plural *nei* din veacul al XVI-lea i se adaugă o alta, la rându-i rară, dacă nu unică (atestată în 1874), notată într-o însemnare privitoare la un fenomen meteorologic (calamitate) de pe un text din perioada vechiului scris românesc care a circulat în zona Banat-Hunedoara şi Crişana (*Evanghelie*[7], Râmnic, 1746), unde substantivul în chestiune făcea/face arie (este vorba despre Lazuri, comuna Sohodol, Alba), şi anume *negii* (ca realizare sintactică, atribut substantival genitival; GALR II 2008, p. 634):

> „Pentru aducere aminte cum că, în anul 1874, mai luna, în două zile, într-o duminică dimineaţa au început a ninge cu vântul dinspre miazănoapte cum au fost mai puternică şi au nins pe toată ziua duminecă până la amiază cât au lipit pe frunza leamnelor, *cât multe leamne s-au rupt de greomântul* ***negii****, mor vite gigerate de foame prin grajduri că* ***neaua*** *nu s-au dus de pe faţa* pământului de duminecă dimineaţa până marţi după amiază […] *dat în Lazuri, mai, 17 zile Ioan Czirt preot*”; BCM, p. 130/1874).

În ce ne priveşte, considerăm că punctul de plecare în interpretarea formei de GD sg. atestate trebuie să fie căutat în declinarea substantivului *nix, nivis, nivem,* în latină (declinarea a III-a):

CAZ	SINGULAR	PLURAL
nominativ	**nix**	**nives**
genitiv	**nivis**	**nivĭum**
dativ	**nivi**	**nivĭbus**
acuzativ	**nivem**	**nives**
ablativ	**nive**	**nivĭbus**
vocativ	**nix**	**nives**

[6] Informaţia este preluată şi în DFA *s.v.*

[7] Mai multe informaţii despre acest text se găsesc în BRV II 2012, p. 88–92.

Declinarea latinească a lui *nix* şi raportarea formei din română (*negii*) la aceasta ne îndreptăţesc să propunem ca etimon forma latinească de G sg. *nivis* (presupusă în SDRL *s.v.*, dar neexemplificată) – poate chiar cea de D sg. *nivi*[8].

Este posibil ca, în latina vulgară, aceste două forme flexionare să fi trecut în unele regiuni din imperiu la **nibis*, respectiv **nibi* (cu betacism ca în multe cuvinte latineşti: lat. *abante* > fr. *avant*, lat. *caballum* > it. *cavallo*, lat. *vervex* > lat. *berbec*/*-e* etc.)[9], iar, ulterior, la **nigis*, respectiv **nigi*, care ar explica forma de genitiv din română. Cât despre evoluţia celor doi *-i-* (accentuat şi neaccentuat) la *-e-*, aceasta este cât se poate de firească (cf. lat. SĬCĬLEM > *secere*).

Totuşi, nu ar trebui ignorată nici observaţia lui Väänänen care semnalează faptul că, la un moment dat, pot fi remarcate anumite treceri de la teme imparisilabice la teme parisilabice, printre care se numără şi forma *nivis* folosită în loc de *nix* (Oribas.) (Väänänen 2006, p. 107), ceea ce ar însemna că, în latină, exista o formă de nominativ *nivis* omonimă cu cea de *genitiv* (aşadar *nivis* > ∗*nibis* > ∗*nigis* > rom. ∗*neage* (nominativ) şi, apoi, forma normală de genitiv *negii*).

În perspectivă gramaticală, prezenţa unor forme de G moştenite nu e singulară, chiar dacă dominante rămân formele latineşti de N sau de Ac. Tratatele şi sintezele de istoria limbii române consemnează, de altfel, unele *resturi* din declinarea latinească: *marţi* < lat. *martis* (*dies*) (Dimitrescu *et alii* 1978, p. 204, Rosetti 1986, p. 132), iar autorii studiilor de latină vulgară menţionează şi ei unele forme de G păstrate: *cuius, illuius, illorum* sau *lūnae dies* > fr. *lundi* (Grandgent 1958, p. 61).

La rândul lui, Väänänen trimite la Ernout (1974[10], p. 9), şi afirmă că „d'autres cas, comme le génitif et l'accusatif, n'ont pas de valeur définie et précise, et ont des emplois incohérents, parfois contradictoires… Aussi dans le cours de l'évolution du latin se manifeste de plus en plus nette la tendance à préciser la valeur des cas à l'aide de prépositions ; dès lors, les cas deviennent de moins en moins importants et nécessaires." (2006, p. 111).

Etimologia formelor de GD româneşti a fost totuşi intens discutată, avansându-se ipoteza că, în română, avem a face cu o păstrare a GD latinesc (în special la declinarea I). În acest sens, Florica Dimitrescu consideră că „moştenirea din latină a genitiv-dativului este cea mai plauzibilă, deoarece există atât o corespondenţă semantică, cât şi una din punct de vedere formal, deci pentru a o explica nu este necesar să apelăm nici la substrat şi nici la o influenţă externă, în speţă la influenţa slavă" (Dimitrescu 1974, p. 29).

---

[8] Pentru unele discuţii privitoare la reducerea sistemului cazual şi la reorganizarea flexionară a genivului şi a dativului, a se vedea Haadsma, Neuchelmans (1963, p. 46–49). Aceiaşi autori susţin că sunt cazuri în care „le roumain a conservé jusqu'à nos jours au féminin singulier les datifs *capre, vulpi*" (Haadsma, Neuchelmans 1963, p. 49).

[9] Ne putem raporta, de altfel, şi la sard. sept. *nébi*. În spaniola din Mexic, *ñęþę*.

[10] Am actualizat trimiterea lui Väänänen la o ediţie mai nouă a lui Ernout (1974).

Florica Dimitrescu *et alii* susţin, de asemenea, că „constituirea formelor unice de genitiv-dativ s-a efectuat sub influenţa dativului asupra genitivului, proces care a avut loc în latina dunăreană” (Dimitrescu *et alii* 1978, p. 80), iar I. Fischer constată că, în latină, pot fi observate unele cazuri în care „dativul serveşte la exprimarea posesiei, rol îndeplinit în mod obişnuit de genitiv: *suae matri* [dat.] *de uentre* ‘din pântecele mamei sale’ (Commodianus, sec. III sau mai târziu); de aici şi alte funcţii sunt preluate de dativ” (Fischer 1985, p. 86).

Aceeaşi opinie privitoare la concurenţa dintre genitiv-dativ şi izbânda celui din urmă este împărtăşită şi de către autorii recentei lucrări *Istoria limbii române*: „Treptat, în condiţiile suprapunerii formelor cazuale de genitiv şi de dativ, are loc extinderea construcţiilor prepoziţionale, analitice, menite să distingă mai clar valorile celor două cazuri” (ILR 2018, p. 384–385).

Trecerea lui *-b-* la *-g-* nu este o excepţie în română, căci sunt şi alte situaţii (*nĕbulam* > **neu̯ură* > **nehură* > rom. *negură*[11], *rŭbum* > rom. *rug*, *ūber* > *uger*, la care se adaugă şi transformarea lui *-v-* la *-g-*: *naevus* > *nevus* > *neg* – cfr. calab. *nieju*, *niegu*, *negu*, it. *rogo*; cf. fr. *sauge* < lat. *salvia* ‘salvie’).

Particularitatea evolutivă în discuţie este remarcată şi de Alexandru Philippide care, realizând un istoric al consoanei bilabiale *b*, ţine să precizeze că „*b* apare sporadic prefăcut în *g* (explozivă fonică velară). Exemple: *nebula* > *négură*; *rubus* > *rúg*; *uber* > *úğer* (trecut la declinarea a II-a). Prefacerea lui *b* în *g* este foarte veche ; de dinainte de căderea lui *b* intervocalic. Fenomenul are loc şi în latina populară […]. Cuvintele acestea putem zice că-s anterioare” (Philippide 2011, p. 361).

În dicţionarul său (VSES *s.v.*), Alberto Varvaro menţionează ca echivalente ale it. *nebbia* ‘ceaţă, negură’: sic. *négghia*, *negla* (< din lat. cult. *nebula*, atestat şi sub forma *nevula*, sec. XV), *nígghiu*, *nígghia*, *niégghia*, unde se poate remarca o evidentă concordanţă cu limba română în ceea ce priveşte evoluţia lui *-b-* la *-g-* (probabil prin stadiul *v*; cf. der. *nebulúsu* > *nigghiúsu* ‘ceţos, neguros’). Aceeaşi evoluţie poate fi remarcată şi în dialectele calabreze: *néglia*, *négghia*, *nígghia* (NDDC *s.v.*).

După cum am putut observa în coloanele dicţionarelor etimologice ale limbilor romanice, formele cu *v* trecut la *b* sunt însemnate în structura descendenţilor romanici ai lat. *nix*, *nivis* şi ai derivatelor de la aceştia (*nevesc* (Nice) ‘verglas’, Lescun *neßeskeyá* ‘neiger peu et par moments’, Bearn. *nebiscosus* ‘neigeux’ […] bearn. *nebalhe*), ceea ce ne îndreptăţeşte să considerăm ca firească trecerea lui *-v-* la *-b-* şi în acest caz şi, ulterior, la *-g-*.

Aceeaşi particularitate poate fi identificată şi în spaniolă, Coromines precizând că „el cast., junto con el port., cat., oc. y muchos dialectos del it., hacen suponer que en latín vulgar existió una prononciation *NĔVE, debida quizá al influjo del. lat. NĔBŬLA ‘niebla’, otra caracteristica del invierno, que en latín

[11] A se vedea, în acest sens, explicaţiile lui Tache Papahagi (1943, p. 70) şi D. Macrea (1974, p. 126). În albaneză, avem *njegull*, *mjégull* ‘ceaţă, negură, pâclă’ (Vătăşescu 1997, p. 124).

vulgar se pronunciaba NĔVŬLA y debió de percibirse como un diminutivo de *NĔVE ‘nieve’ ” (BDELC *s.v.*).

Chiar dacă forma cazuală avută în vedere rămâne deocamdată singulară, ea ne ajută să înţelegem mai bine evoluţia declinării cuvântului *nea*, ca mărturie a declinării latineşti.

Forma/formele ipotetice de genitiv a/ale substantivului *nea* (*nea*, *nei*[12], *G *neii*, respectiv *nea*, *nele*, G**nelei* ori *neauă*, G **neauăi*)[13], dacă este/sunt sau va/vor fi semnalată/semnalate, trebuie să fie analogică/analogice (tipul *şa*, *şei*, G *şeii* sau, în cazul pluralului *nele*, după *stea*, *stele*; *măsea*, *măsele*), încadrându-se în evoluţia sistemului limbii române (la plural, am avea **negilor*, *neilor*, *nelelor*, **neauălor*).

Fiind totuşi o formă particulară de genitiv, în timp, a fost eliminată din arhitectura sistemică a limbii române, din cauze nu într-atât de bine cunoscute.

4. CONCLUZII ŞI PERSPECTIVE

Reperarea formei *negii* în microtextul laic, consemnată pe filele unei cărţi din veacul al XVII-lea, care a circulat şi în a doua jumătate a celui de-al XIX-lea, aduce astfel puţină lumină în privinţa flexiunii unui cuvânt latinesc moştenit (*nea*). Până în prezent, evoluţia acestuia nu a fost întru totul sau îndeajuns explicată, interpretarea noastră putând schimba puncte de vedere statornicite.

Aşadar, analiza detaliată a formei de GD sg. ne ajută să înţelegem mult mai bine modul în care a evoluat sau a involuat un cuvânt moştenit din limba română, a cărui flexiune la cazurile oblice era şi rămâne problematică, compensată însă prin întrebuinţarea susţinută a sinonimelor sale *zăpadă* şi *omăt*, care nu au cunoscut, în schimb, dificultăţi flexionare.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

a) Izvoare

BCM = Maria Basarab, *Carte românească veche în Muzeul din Deva. Catalog*, Deva, Acta Musei Devensis, 1998.

PS.1573-8 = ***, *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI şi XVII, traduse din slavoneşte*. Ediţiune critică de I.-A. Candrea, vol. I. *Introducerea* (*cu unsprezece planşe*) – II. *Textul şi glosarele*, Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Co, 1916.

[12] A se vedea *supra* (**§.2.**) şi formele de plural în *-uri*, prezente în dialectele sud-dunărene.

[13] Cf. *rouăi*. Există pe alocuri şi unele forme analitice (prep. + Ac) de G (*la nea*, *de la nea*). Haadsma şi Neuchelmans analizează trecerea de la sintetism la analitism din latina vulgară: le *génitif* a été remplacé notamment par *de* + *ablatif* ou *accusatif*, et aussi par le *datif*. [...] le *datif* était remplacé notamment par *ad* + *accusatif*. Dès l’ancien latin on trouve *utilis homini* à côté *de utilis ad eam rem* [...] Toutefois, le datif continuait à vivre, non seulement avec sa valeur usuelle, mais aussi – en Gaule et en Italie concurrement avec le datif analytique – en fonction de génitif, avec des noms de personne (sans cette restriction en Dacie) (1963, p. 47–48).

b) Tratate, studii şi articole

BRV = Ioan Bianu, Nerva Hodoş, *Bibliografia românească veche* (*1508–1830*), tom. II – fasc. I. 1717–1750, ediţie anastatică, Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2012[1905].

Dimitrescu 1974 = Florica Dimitrescu, *Introducere în morfosintaxa istorică a limbii române*, Bucureşti, Centrul de multiplicare al Universităţii din Bucureşti, 1974.

Dimitrescu *et alii* 1978 = Florica Dimitrescu (coord.), *Istoria limbii române*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1978.

Ernout = A. Ernout, *Morphologie historique du latin*. Avec un *Avant-propos* par A. Meillet, 3e édition, revue et corrigée, Paris, Éditions Klincksieck, 1974[1914].

Fischer 1985 = I. Fischer, *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1985.

GALR 2008 = Valeria Guţu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române*, tiraj nou, revizuit, vol. I. *Cuvântul* – II. *Enunţul*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008[2005].

Grandgent 1958 = C. H. Grandgent, *Introducere în latina vulgară*, după ediţia spaniolă a lui F. de B. Moll, în româneşte de Eugen Tănase, Cluj[-Napoca], Universitatea „Victor Babeş", 1958.

Haadsma, Neuchelmans 1963 = R. A. Haadsma, J. Nuchelmans, *Précis de latin vulgaire*, Groningen, J. B. Wolters, 1963.

ILR 2018 = Marius Sala, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Istoria limbii române*, vol. I, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2018.

Macrea 1974 = D. Macrea, *Introducere în gramatica istorică a limbii române*, Bucureşti, Tipografia Universităţii din Bucureşti, 1974.

Papahagi 1943 = Tache Papahagi, *Manual de fonetică romanică* (*română*, *italiană*, *franceză şi spaniolă*), Bucureşti, Editura Casa Şcoalelor, 1943.

Petrovici 1943 = Emil Petrovici, *Daco-slava*, în „Dacoromania", X/II, 1943, p. 233–277.

Philippide 2011 = Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*. Ediţie critică de G. Ivănescu, Carmen-Gabriela Pamfil şi Luminiţa Botoşineanu, Iaşi, Editura Polirom, 2011.

Puşcariu 1936 = Sextil Puşcariu, *Les enseignements de l'Atlas linguistique de la Roumanie*, în „Revue de Transylvanie", III, 1936, nr. 1, p. 13–22.

Puşcariu 1976 = Sextil Puşcariu, *Limba română*, vol. I. *Privire generală*. Prefaţă de G. Istrate. Note, Bibliografie de Ilie Dan, Bucureşti, Editura Minerva, 1976[1940].

Rosetti 1986 = Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, vol. I. *De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*. Ediţie definitivă, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986[1938–1946].

Vătăşescu 1997 = Cătălina Vătăşescu, *Vocabularul de origine latină din limba albaneză în comparaţie cu româna*, Bucureşti, Institutul Român de Tracologie, 1997.

Väänänen 2006 = Veikko Väänänen, *Introduction au latin vulgaire*, 3e édition, Paris, Éditions Klincksieck, 2006[1963].

c) Dicţionare

BDELC = Joan Cornomines, *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*, tercera edición muy revisada y mejorada, prólogo de José Antonio Pascual, Madrid, Editorial Gredos, 2011[1961].

CADE = I.-Aurel Candrea, *Dicţionar enciclopedic ilustrat*, partea I. *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi*. Ediţie anastatică îngrijită şi prefaţată de I. Oprişan, vol. I–II, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2010[1931].

CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine* (*A–Putea*). Ediţie îngrijită şi prefaţă de Gr. Brâncuş, Piteşti, Editura Paralela 45, 2003[1907].

Cihac = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane. Éléments latins comparés avec les autres langues romanes*, Francfort s/M, Ludolphe St. Goar, 1870.

DEIG = Tullio de Mauro, Marco Mancini, *Garzanti. I Grandi Dizionari. Etimologico*, 2000, Milano, Garzanti Linguistica – Divisione di UTET S.p.A., 2000.

DELL = Alfred Ernout, Antoine Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, retirage de la 4e édition, nouveau format, Paris, Éditions C. Klincksieck & Cie, 2001[1932]

DELP = Machado, José Pedro, *Dicionário etimológico da lingua portuguesa*, vol. I. *A–I* – II. *J–Z*, 1ª ediçaõ, Lisboa, Editorial Confluência, 1959.

DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*. Ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă, de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2002[1954–1966].

DÉRom = Éva Buchi, Wolfgang Schweickard (dir.) *Dictionnaire Étymologique Roman*, Nancy, ATILF, 2008-. Disponibil online: http://www.atilf.fr/DERom (consultat: 10 decembrie 2023).

DEXI = Eugenia Dima (coord.), *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, Chişinău, Editurile Arc & Gunivas, 2007.

DFA = Cristina Florescu *et alii*, *Dicţionarul fenomenelor atmosferice*, în idem (ed.), *Terminologia meteorologică românească a fenomenelor atmosferice* (ştiinţific *versus* popular), Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2015, p. 327–711.

DHLF = Alain Rey (dir.), *Dictionnaire historique de la langue française*, réimpression mise à jour, tome 2. *F–Pr*, Paris, Dictionnaires Le Robert, 2006[1992].

DILF = Félix Gaffiot, *Dictionnaire illustré latin-français*, Paris, Éditions Hachette, 1967[1934].

DLR = Marius Sala, Gheorghe Mihăilă, Monica Busuioc (coord.), *Dicţionarul limbii române*, ediţie anastatică (DA–DLR), tomul X. *N–O*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2010[1913–2010].

DL-R = Gheorghe Guţu, *Dicţionar latin-român*, ediţia a III-a, Bucureşti, Editura Humanitas, 2023[1983].

FEW = Walther von Wartburg, *Französisches Etymologisches Wörterbuch*. Eine darstellung des galloromanischen sprachschatzes, vol. 7. *N-Pas*, Klopp, 1934. Disponibil online: https://lecteur-few.atilf.fr/index.php/page/lire/e/118 (accesat: 15 noiembrie 2023).

LTF = Frédéric Mistral, *Lou Tresor dóu Félibrige ou Dictionnaire provençal- français*, avec un supplément établi d'après les notes de Jules Ronjat, tom I. *A–F* – tome II. *G–Z*, Culture provençale et méridionale & Éditions Marcel Petit, Raphèle-lès-Arles, 1979[1878–1886].

MDA = Ion Coteanu, Marius Sala, Ion Dănăilă (coord.), *Micul dicţionar academic*. Cuvânt înainte de Eugen Simion, prefaţă de Marius Sala, ediţia a II-a, vol. 2. *Mi–Z*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2010[2003].

NDDC = Gerhard Rohlfs, *Nuovo dizionario dialettale della Calabria*, settima ristampa, Ravenna, Longo Editore, 2010[1932-1939].

PEW = Sextil, Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, zweite. unveränderte Auflage, Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1975[1905].

REW = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, 7. unveränderte Auflage, Heidelberg, Universitätsverlag Winter, 2009[1911].

SDRL = Augustin Scriban, *Dicţionarul limbii româneşti* (*etimologii*, *înţelesuri*, *exemple*, *citaţii*, *arhaisme*, *neologisme*, *provincialisme*). Ediţie anastatică îngrijită şi prefaţată de I. Oprişan, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2013[1939].

TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-Deutsches Wörterbuch*, 3., überarbeitete und ergänzte Auflage von Paul Miron und Elsa Lüder, Band II. *D–O*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2003[1911].

VSES = Alberto Varvaro, *Vocabolario storico-etimologico del siciliano*, vol. I. *A–M* – vol. II. *N–Z*, Strasbourg, Éditions de Linguistique et de Philologie, 2014[1986].

ON HISTORY OF THE GENITIVE-DATIVE SINGULAR OF THE NOUN *NEA* 'SNOW'. ETYMOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL CONTRIBUTIONS (*Abstract*)

In his study, the author aims to discuss the singular genitive-dative case form of the inherited Latin noun *nea* 'snow'. The focus on this particular nominal form is justified because both the authors of the main Romanian or Romance dictionaries (whether explanatory or etymological) and linguists have either not considered it or have not provided acceptable interpretative solutions. The author will appeal to diachronic, Romance, etymological, and morphological linguistic facts to support an objective argumentation.

This approach intends to highlight new data that can clarify this investigative drawback in Romanian diachronic (and synchronic) grammar.

Cuvinte-cheie: *istoria limbii române*, *etimologie*, *morfologie*, *limbi romanice*, *limba latină*.
Keywords: *history of the Romanian language*, *etymology*, *morphology*, *Romance languages*, *Latin*.

Universitatea Babeş-Bolyai
Facultatea de Litere
Str. Horea, 31
adichircu@hotmail.com